
III Synod Archidiecezji Poznańskiej (2004-2008)

Salvatoris Mater 13/1/2, 303-325

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

DOKUMENTY
DOCUMENTI

III Synod Archidiecezji Poznańskiej (2004-2008)*

[...]

27. KULT MARYJNY

AKTUALNA SYTUACJA

Kult maryjny w Wielkopolsce

737. Kult Matki Bożej na wielkopolskiej ziemi sięga początków chrześcijaństwa w Polsce. Jego wyrazem są świątynie, wizerunki, sanktuaria i sprzęty kościelne ofiarowane Maryi na przestrzeni wieków. O żywotności kultu świadczą również liczne bractwa, stowarzyszenia i organizacje maryjne skupiające osoby świeckie. Wiele z tych organizacji przetrwało do dziś, ale powstały także nowe. Tuż po II wojnie światowej, w 1946 roku, kardynał August Hlond, arcybiskup Archidiecezji Gnieźnieńskiej i Poznańskiej, zarządził, by wszystkie parafie i rodziny poświęcały się Niepokalanemu Sercu Maryi. Przed śmiercią wypowiedział znamienne słowa: „Zwycięstwo, gdy przyjdzie, będzie to zwycięstwo przez Maryję”. Wielkim czcicielem Matki Bożej był również arcybiskup Antoni Baraniak, który sprzyjał licznym inicjatywom maryjnym, związanym szczególnie z tysiącleciem chrześcijaństwa w Polsce i tysiącleciem istnienia Archidiecezji Poznańskiej. W roku 1965 oddał on Archidiecezję Poznańską w macierzyńską niewolę Maryi za wolność Kościoła, nadto w katedrze erygował kaplicę Matki Bożej Częstochowskiej i wielokrotnie wzywał duchowieństwo i wiernych świeckich do czczenia Matki Najświętszej. Kultowi maryjnemu w Archidiecezji Poznańskiej poświęcono też sporo uwagi w statutach zwołanego przez arcybiskupa Antoniego Baraniaka Archidiecezjalnego Synodu Poznańskiego z 1968 roku. W latach 1962-1965 podejmowano w każdej parafii cztery wielkie akty duchowej pomocy dla Soboru Watykańskiego II, a mianowicie: nocne czuwania, czyny dobroci, walkę z wadami narodowymi i akty oddania parafii Maryi w duchu oddania miłenijnego. Podczas czterech lat Soboru w wyznaczonym dniu każda parafia wysyłała na Jasną Górę delegację, która uczestniczyła w specjalnym nabożeństwie. Tydzień później takie nabożeństwo powtarzano we własnej parafii. Program ten oparty był na tematach Wielkiej Nowenny.

Maryjni duszpasterze

738. Liczni kapłani przejęli tradycje przodków, wzbogacając je o nowe formy. Wielu z nich zawierzyło osobiście swoje życie i działalność Najświętszej Maryi Pannie w duchu św. Ludwika de Montfort, którego nabożeństwo do Maryi szerzył ks. Aleksander Żychliński, profesor Arcybiskupiego Seminarium Duchownego w Poznaniu, obecnie kandydat na ołtarze. Gorliwym propagatorem oso-

* www.archpoznan.pl/content/view/1612/209/

bistego oddania się Maryi był też jego wychowanek, długoletni proboszcz parafii pw. św. Jana Kantego w Poznaniu, a obecnie również kandydat do beatyfikacji, ks. Aleksander Woźny. Jego pobożność maryjna promieniowała z ambozny i konfesjonalu. W Poznaniu, a pośrednio w Archidiecezji Poznańskiej, czią dla Matki Chrystusa odznaczał się ks. Józef Jany, proboszcz parafii farnej, który zainicjował w niej nabożeństwo do Matki Bożej Nieustającej Pomocy. Spośród kapłanów wyróżniających się pobożnością maryjną wspomnieć należy jeszcze ks. Albina Jakubczaka, proboszcza w Szamotułach, z którego inicjatywy i dzięki staraniom którego doszło do koronacji obrazu Matki Bożej Szamotuł Pani w roku 1970, oraz mariologa ks. Stanisława Rumińskiego (1929-1984), uczestnika kilku światowych kongresów mariologicznych i długoletniego wykładowcę na Papieskim Wydziale Teologicznym w Poznaniu.

Nawiedzenie

739. Wielkim przeżyciem dla Archidiecezji Poznańskiej stało się nawiedzenie wszystkich parafii przez kopię jasnogórskiego obrazu Królowej Polski w latach 1976-1978. Staranne przygotowanie i przeprowadzenie peregrynacji przyniosło niezwykle owoce religijne i moralne. Było to pierwsze zbiorowe wyznanie wiary społeczeństwa wielkopolskiego po latach zniewolenia. Spowodowało to wzmocnienie poczucia więzi z Kościołem. W parafiach podjęto podobne nawiedzenie rodzin, połączone z aktami oddania Matce Bożej.

Sanktuaria

740. Obecnie na terenie Archidiecezji Poznańskiej znajdują się 92 kościoły pod wezwaniem Matki Bożej oraz czterdzieści sanktuariów maryjnych. Niektóre, mniej żywotne, promieniują tylko na własną parafię, inne obejmują swoim wpływem dalsze okolice, a nawet całą Polskę. Uroczystości odpustowe w tych sanktuariach gromadzą tysiące pielgrzymów. Wśród nich wyróżnia się dziesięć sanktuariów z wizerunkami uroczyscie koronowanymi, mianowicie w Borku, na Świętej Górze w Gostyniu, w Górze Duchownej, w Osiecznej, w Poznaniu (w farze, w kościołach: Księży Jezuitów i Ojców Franciszkanów), w Szamotułach, Tulcach i Wieleniu Zaobrzańskim.

Liturgia i pobożność ludowa

741. Szczególne znaczenie ma kult liturgiczny, to znaczy celebrowanie świąt i Mszy świętej ku czci Matki Bożej. Głębszemu przeżywaniu świąt maryjnych służy specjalnie wydany mszał maryjny (*Zbiór Mszy o Najświętszej Maryi Pannie*, Pallottinum, Poznań 1998) oraz *Lekcjonarz do Mszy o Najświętszej Maryi Pannie* (Poznań 1998). Nie kłóci się to z pobożną tradycją ludową, która dołączyła do maryjnych świąt piękne obrzędy, np. poświęcenie zbóż, ziół i kwiatów w święto Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny (Matki Boskiej Zielnej, 15 sierpnia). Świąta maryjne mają szczególnie uroczystą oprawę w kościołach poświęconych Matce Bożej, a także podczas odpustów w sanktuariach i miejscach pielgrzymkowych. Spośród innych form kultu maryjnego należy wyli-

czyć jeszcze adwentowe Roraty, często z udziałem wielu dzieci, nabożeństwa majowe, skupione wokół Litanii loretańskiej ze śpiewami maryjnymi, odprawiane w kościołach bądź przy wiejskich kapliczkach i figurach, oraz październikowe – z modlitwą różańcową i odpowiednimi rozważaniami czy kazaniem, odprawiane w kościołach. Piękną polską tradycją jest odprawianie tych nabożeństw również w domach. W czasie rozbiorów i okupacji były one ostoją polskości i nośnikami kultury narodowej, wspierającymi opór wobec germanizacyjnych i protestantyzujących nacisków ówczesnych władz. Modlitwą maryjną wiernych są także śpiewane w wielu kościołach w niedziele i święta Godzinki o Niepokalanym Poczęciu Najświętszej Maryi Panny. Pamiątką obchodów Millennium Chrztu Polski są tzw. Nabożeństwa Sobót Królowej Polski i praktykowany w kościołach, rodzinach bądź indywidualnie Apel Jasnogórski. Po II wojnie światowej niemało parafii podjęło cotygodniową nowennę do Matki Bożej Nieustającej Pomocy lub do Matki Bożej Ucieczki Grzesznych. Podczas nabożeństw maryjnych śpiewane są liczne dawne i nowe pieśni maryjne. W nabożeństwach różańcowych i nowennach biorą udział przeważnie osoby starsze, co ma duże znaczenie dla wspólnoty wierzących. Ludzie starsi z różańcem w ręku przed wizerunkiem Najświętszej Maryi Panny są znakiem nadziei, przykładem, że ufne zawierzenie Maryi może stać się trwałym fundamentem, na którym buduje się całe życie.

Na pobożność maryjną w Archidiecezji Poznańskiej znaczny wpływ wywarły objawienia w Fatimie. Ich owocem są pierwszosobotnie Msze św. wotywno o Niepokalanym Sercu Maryi, które przyjęły się w wielu parafiach, a w niektórych – specjalne nabożeństwa fatimskie odprawiane od maja do października, zawsze trzynastego dnia miesiąca. Objawienia fatimskie przyczyniły się zwłaszcza do ożywienia i pogłębienia modlitwy różańcowej. Coraz popularniejsze wśród wiernych Dzieło Duchowej Adopcji zostało związane z uroczystością Zwiastowania Pańskiego w dniu 25 marca.

Stowarzyszenia i wspólnoty

742. Główne stowarzyszenia, wspólnoty i ruchy maryjne działające na terenie Archidiecezji Poznańskiej to: Apostolat Maryjny, Czciociele Matki Bożej Nieustającej Pomocy, Dzieci Maryi, Équipes Notre-Dame, Koło Przyjaciół „Radia Maryja”, Pielgrzymkowy Ruch Maryjny, Podwórkowe Kółka Różańcowe, Pomocnicy Matki Kościoła, Ruch Rodzin Nazaretańskich, Rycerstwo Niepokalanej, Sodaliczka Mariańska, Wspólnota Matki Boskiej Patronki Dobrej Śmierci, Żywy Różaniec.

Pielgrzymki

743. Zauważa się ożywienie ruchu pielgrzymkowego do sanktuariów maryjnych, w tym także zagranicznych, chociaż czasami w wyjazdach tych motywacją turystyczną przeważa nad religijną. Ważnym wydarzeniem maryjnym w Archidiecezji Poznańskiej jest organizowana każdego roku w lipcu Poznańska Piesza Pielgrzymka na Jasną Górę. Wielu księży, kleryków, sióstr zakonnych i świeccich od lat poświęca temu dziełu swój urlop.

744. Ważną instytucją sprzyjającą pogłębianiu kultu maryjnego w Archidiecezji Poznańskiej jest Wydział Teologiczny UAM, na którym studiuje wielu świeckich. Od lat w ramach teologii dogmatycznej wykładana jest tu mariologia. Dotąd napisano ponad 110 prac magisterskich oraz 2 prace doktorskie z mariologii.

Znaki czasu

745. Trzeba dziś realistycznie oceniać żywotność kultu maryjnego w Polsce. Nie wszyscy go rozumieją i doceniają. Duszpasterze sygnalizują mniejszy udział wiernych, zwłaszcza młodzieży, w nabożeństwach majowych i październikowych. Znacznie zmalała też liczba uczestników dorocznej Poznańskiej Pieszej Pielgrzymki na Jasną Górę. Nadal nawiedzane są sanktuaria maryjne, ale osłabł najważniejszy rys czci Matki Bożej, jakim jest naśladowanie i oddanie się Jej w duchu św. Maksymiliana M. Kolbego, kardynała Stefana Wyszyńskiego i Sługi Bożego Jana Pawła II. Niepokojące głosy dochodzą również od katechetów uczących młodzież: kiedy poruszają tematy maryjne, spotykają się nieraz z wyraźną kpiną. Wydaje się jednak, że nie odnosi się to wyłącznie do kultu maryjnego, ale raczej do religii w ogóle, którą lekceważy się w niejednym środowisku.

NAUCZANIE KOŚCIOŁA

Maryja Matką Kościoła

746. Kościół Chrystusowy w swojej zbawczej misji wobec świata zawsze nawiązywał do posłannictwa Dziewicy Maryi, Bożej Rodzicielki. Maryja bowiem, przyjmując w Zwiastowaniu słowo Bożego Posłańca, stała się Matką Syna Bożego i zarazem pierwszą wierzącą Nowego Przymierza, początkiem wspólnoty Ludu Bożego. Jest w nim odtąd obecna jako Matka Kościoła, jego członek, nasza siostra w wierze. Jej obecność wyraża się poprzez macierzyńską troskę o wszystkich ludzi, a szczególnie o tych, którzy jak Ona uwierzyli w Jezusa i przyjęli Go. W Niej Kościół widzi także siebie takim, jakim został zamierzony przez Boga i jakim ma nadzieję się stać, dlatego Maryję nazywa się ikoną Kościoła. Oznacza to, iż w Niej już obecne jest królowanie Boga, że jest Ona znakiem i początkiem pełni zbawienia dokonanego przez Chrystusa.

Maryja wzorem człowieczeństwa

747. Kościół od wieków wzywa wiernych do naśladowania Matki Bożej. Wezwanie to nie dotyczy jednak rodzaju życia, jakie prowadziła Maryja, ani warunków społeczno-kulturalnych, w których przyszło Jej żyć. Dotyczy natomiast tego, że „[...] w określonej sytuacji swego życia całkowicie i z poczuciem odpowiedzialności przygłęta do woli Bożej; że przyjęła Jego słowo i wprowadziła je w czyn; że Jej działanie było czynione miłością i wolą służenia; że okazała się pierwszą i najdoskonalszą Uczennicą Chrystusa” (MC 35). Chodzi więc nie tyl-

ko o naśladowanie Maryi w sensie moralnym, ale o zjednoczenie z Bogiem na wzór Maryi. „Skoro On – jak pisze Jan Paweł II w encyklice *Redemptoris Mater* – odwiecznie zamierzył wezwać człowieka do uczestnictwa w «Bożej naturze» (por. 2 P 1, 4) – to można powiedzieć, że zamierzył jego poniekąd «przebóstwienie» według jego uwarunkowań historycznych [...]. Całe stworzenie, a bezpośrednio człowiek, nie może wyjść z zadziwienia wobec tego daru, jaki stał się jego udziałem w Duchu Świętym [...]. Pośrodku tej tajemnicy, pośrodku tego zadziwienia wiary stoi Maryja. Ona, Święta Matka Odkupiciela, pierwsza go doświadczyła” (RM 51). Doświadczyła w darze niepokalanego poczęcia i dziewictwa, w pełni łaski, w wyjątkowym przywileju Bożego macierzyństwa, w uczestnictwie w Chrystusowym dziele zbawienia, a także w powstaniu i rozwoju Kościoła oraz w chwale Wniebowzięcia. Te wszystkie przywileje są poza zasięgiem przeciętnego człowieka, ale mogą stanowić dla nas wzór przeżywania relacji z ludźmi i z Bogiem. Każdy bowiem powinien w sobie łączyć harmonijnie to, co Boże, i to, co ludzkie, świętość i mądrość, wsłuchiwanie się w Słowo Boże i urzeczywistnianie go w życiu, pokorę i posłuszeństwo z odwagą, oddanie się Bogu z wrażliwością na sprawy ludzkie, nadzieję życia wiecznego z aktywnością doczesną. „W Maryi ukazuje się nowa postawa człowieka wobec Boga Stwórcy i Zbawiciela, postawa dziecka wobec Ojca” (PSPMA 11). Maryja jest szczególnym wzorem dla kobiet. Obecnie jesteśmy świadkami ogromnych przemian w rozumieniu roli kobiet w rodzinie, społeczeństwie i Kościele. W przekazywaniu teologicznego obrazu Maryi trzeba uwzględniać współczesną mentalność. Maryja jest przeciw kobietą bliską każdemu człowiekowi, kobietą z krwi i kości, spełniającą się w swym człowieczeństwie jako „pełna łaski”, a nie jakąś daleką, wyidealizowaną postacią. Kobieta, która w wierze podejmuje najistotniejsze decyzje i czynnie uczestniczy w najważniejszych wydarzeniach dotyczących zbawienia świata – we Wcieleniu, pod Krzyżem, podczas Zesłania Ducha Świętego. Kobieta samodzielną, nietracącą siły i nadziei mimo ubóstwa, wygnania, cierpień, których doświadczyła, zwłaszcza śmierci Syna. Kobieta wspierającą innych, nawiedzającą Elżbietę, otaczającą nas opieką, naszą Matką. Kobieta znajdującą „czas milczenia i czas mówienia”. Choć pozostaje w cieniu Jezusa, wie, w których momentach trzeba przemówić, zadać trudne pytania, ale też wyśpiewać chwałę Bożą (por. Łk 1, 34. 46-56). Jest kobietą napełnioną duchem, prorokinią, która głosi Boga, obrońcą ludzi słabych i uciśnionych, na przekór moźnym tego świata. A więc osobą, która przełamuje bariery stawiane kobietom.

Maryja ikoną Kościoła

748. Określenie Maryi jako Matki Kościoła nie występuje w dokumentach Soboru Watykańskiego II. Tytuł ten został uroczystie ogłoszony 21 listopada 1964 roku przez papieża Pawła VI: „Przeto na chwałę Matki Bożej i ku naszemu pochrzestowaniu, ogłaszamy Najświętszą Maryję Pannę Matką Kościoła, tj. Matką całego Ludu Bożego, zarówno wiernych, jak i pasterzy, którzy nazywają Ją Najukochańszą Matką [...]. Tytuł ten należy do istoty nabożeństwa ku Maryi, gdyż znajduje swe umotywowanie w samej godności Matki Słowa Wcielonego”. Tytuł ten oznacza, że Maryja przyczyniła się do powstania Kościoła i ma wyraźny

wpływ na jego rozwój: już w chwili Zwiastowania, gdy wypowiedziała swoje *Fiat* (por. Łk 1, 38); w Kanie Galilejskiej, kiedy cudowi wyproszonemu przez Maryję po raz pierwszy w Ewangelii towarzyszyła wiara Apostołów (por. J 2, 11); pod krzyżem (por. J 19, 25), gdy stojąc wśród pierwszych członków Kościoła – osób, które pozostały wierne Chrystusowi – współcierpiała ze swym umierającym za zbawienie świata Synem; także w Wieczerniku, gdzie po Wniebowstąpieniu Jezusa wypraszała dary Ducha Świętego dla rozpoczynającego działalność Kościoła (por. Dz 1, 14). Maryja jest także Matką Kościoła, ponieważ w ciągu wieków opiekowała się nim i stale czuwa nad nim, czego liczne dowody i znaki odnajdujemy w historii Kościoła. „Funkcja Maryi jako Matki Kościoła – czytamy w dokumentach II Polskiego Synodu Plenarnego – wyraża się we wstawiennictwie, poprzez które Maryja zjednuje nam dary wiecznego zbawienia oraz w opiece nad «braćmi swojego Syna jeszcze pielgrzymującymi i narażonymi na niebezpieczeństwa»”. Kościół wyraźnie naucza, że „cały zbawienny wpływ Błogosławionej Dziewicy na ludzi wywodzi się z upodobania Bożego i wypływa z nadmiaru zasług Chrystusowych, całkowicie jest zależny od pośrednictwa Chrystusa i z Niego czerpie całą swoją moc” (RM 38). Maryja zarazem należy do Kościoła, jest jego częścią, członkiem, naszą siostrą w wierze. Sobór Watykański II ujął tę prawdę w formule: „[Maryja] w Kościele świętym zajmuje miejsce najwyższe po Chrystusie i nam najbliższe” (KK 54). Z jednej strony bowiem relacja Maryi z Jezusem, wyznaczająca Jej miejsce we wspólności Kościoła, jest wyjątkowa – Jej Boże macierzyństwo, przygotowane niepokalanym poczęciem, związane z trwałym dziewictwem i ukoronowane Wniebowzięciem, jest doświadczeniem łaski niedostępnym nikomu innemu. Z drugiej strony uczestnictwo Maryi w dziele zbawienia dokonuje się na drodze wiary, która jest wspólna dla wszystkich chrześcijan. W tym Maryja nie przestaje być bliska każdemu człowiekowi. Jednocześnie Sobór nauczał, iż Maryja jest pierwowzorem, typem, ikoną Kościoła. A więc Jej droga wiary jest wzorem nie tylko dla pojedynczych wierzących, ale dla całej kościelnej wspólnoty. Chodzi tu najpierw o płaszczyznę wiary, miłości i nadziei, a więc doskonałego zjednoczenia Matki z Synem. Następnie – o macierzyństwo i dziewictwo Maryi i Kościoła. Tak jak Dziewica z Nazaretu dochowując wierności zrodziła Słowo, tak Kościół „przez przepowiadanie i chrzest rodzi do nowego i nieśmiertelnego życia dzieci poczęte z Ducha Świętego i zrodzone z Boga” (KK 64). Tę myśl soborową rozszerzył papież Paweł VI w adhortacji *Marialis cultus*, zwracając uwagę, że Maryja jest wzorem Kościoła jako Dziewica słuchająca, modląca się, rodząca i ofiarująca (17-20). Tylko wtedy Kościół spełnia swoją misję zgodnie z zamiarami Chrystusa, gdy uważnie słucha i rozważa Słowo Boże, gdy trwa nieustannie na modlitwie, gdy przez głoszenie słowa i sakramenty święte ciągle rodzi nowe dzieci Boże, gdy za siebie i za cały świat składa Bogu Ofiarę eucharystyczną, a także wytrwale znosi wszelkie przeciwności i prześladowania. Kościół ponadto wskazuje na Maryję jako na eschatologiczną ikonę Kościoła: widzi w Niej, Wniebowziętej, to, czym sam ma nadzieję się stać. Maryja staje się dla Kościoła „znakiem niezachwianej nadziei i pociechy” (KK 68).

Maryja nauczycielką kultury

749. Maryja i jej Syn Jezus Chrystus to konkretni ludzie – mieszkający w Palestynie w I wieku Żydzi, zanurzeni w kulturę swego narodu. Tym samym również wydarzenia zbawcze o znaczeniu uniwersalnym były osadzone w konkretnym miejscu, czasie i kulturze. Ponieważ znanych jest niewiele szczegółów z życia Maryi, można jedynie poszukiwać pewnych tropów teologicznych, które pozwalają odkryć wpływ, jaki miała na Nią kultura żydowska. Maryja uczy życia w relacjach i dzięki nim. Są to najpierw relacje z Osobami Trójcy Świętej: „W Maryi Pannie wszystko odnosi się do Chrystusa i od Niego zależy: mianowicie ze względu na Niego Bóg Ojciec od wieków wybrał Ją na Matkę pod każdym względem świętą, a Duch Święty przyozdobił darami, jakich nikomu innemu nie udzielił” (MC 25). Maryja spełnia się również poprzez wielorakie relacje międzyludzkie, o których wspomina Nowy Testament: poślubia Józefa, udaje się z pomocą do swej starszej krewnej Elżbiety (por. Łk 1, 39-56), dzieli z Józefem troskę o Jezusa (por. Łk 2, 48), zauważa potrzeby bliźnich (J 2, 3), trwa na modlitwie w Wieczerniku razem z Apostołami, niewiastami i braćmi Jezusa (por. Dz 1, 14). Jej zaangażowanie na rzecz potrzebujących wiązało się zapewne z ciężką pracą wykonywaną przez Nią samą. Należała wszak Maryja do ubogich warstw ówczesnego społeczeństwa. W tych prostych warunkach życia uczy nas wierności Bogu. Jej *Magnificat*, najdłuższa wypowiedź kobiety w Nowym Testamencie, to przede wszystkim wyznanie wiary – wyrażone w kulturze, w której żyła Maryja, w języku Starego Testamentu, z którego wersetów upleciona jest Jej pieśń.

Maryja uczy nas, że wiara, która nie przekłada się na kulturę, jest wiarą nie w pełni przyjętą. Wynika stąd potrzeba wzajemnego przenikania się kultury i wiary, w tym również pobożności maryjnej. Cześć oddawana Maryi przybiera formy zależne od kultury danej epoki i miejsca. Również Polska szczyści się rozwojem szczególnych form pobożności maryjnej, dobrze zdomowionej w kulturze narodu. Maryja jest czczona jako Królowa Polski, u której szukamy pomocy, która jest dla nas oparciem. Często w historii dawnej i bliższej, powojennej, Jasna Góra i inne sanktuaria stanowią miejsca, w których Polacy czuli się zawsze wolni i znajdowali siłę do obrony wartości chrześcijańskich i patriotycznych, w których powstawały wielkie dzieła kultury, wolne od politycznych nacisków. Maryja jawi się więc dla Polaków jako nauczycielka wolności i kultury. Jej obecność – tak wyraźnie odczuwana przez Polaków – stanowi wezwanie do przemian w życiu całego narodu. Jest także oparciem wówczas, gdy zagrożone są podstawowe wartości etyczne, społeczne i kulturowe.

Maryja przewodniczką w pielgrzymce wiary

750. Wiara jest odpowiedzią człowieka na dar i wezwanie Boga. Tak pojmowano wiarę już w Starym Testamencie (Abraham, Mojżesz, Dawid, prorocy). W to dziedzictwo wiary włączyła się również Maryja, stając się pierwszą wierzącą Ludu Bożego Nowego Testamentu. „*Pełnia łaski przy zwiastowaniu anielskim* – pisał Jan Paweł II w encyklice *Redemptoris Mater* – oznacza dar Boga samego; *wiara Maryi*, którą głosi Elżbieta przy nawiedzeniu, wskazuje na to,

jak Dziewica nazaretańska *odpowiedziała na ten dar*” (RM 12). Wiara to więc z Bogiem, z Jezusem. Nikt inny takiej wiary jak Maryja nie miał i mieć nie będzie. Niepowtarzalne jest powiązanie pomiędzy Jej wiarą a Jej macierzyństwem wobec Jezusa. W tym sensie wiara Maryi jest fundamentem naszej wiary. Bez Jej wiary nie byłoby naszej wiary. Ale jest też wymiar wspólny wierze Maryi i naszej: wzrastanie w wierze. Jan Paweł II skoncentrował się na tym wymiarze, nie wahając się mówić o trudnych momentach wiary Dziewicy z Nazaretu. Próbą Jej wiary było już Zwiastowanie. Decydowała się na zrodzenie dziecka, które mogło być uznane za nieślubne, co według Prawa było karane ukamienowaniem. Nawet jeśli w tamtych czasach już tego wyroku nie wykonywano, decyzja Maryi wiązała się z ryzykiem odrzucenia przez społeczność. Ewangelie opisują również sceny, które świadczą o tym, że Maryja nie zawsze rozumiała nauczanie Jezusa (por. Mk 3, 31–35; Łk 2, 41–50; J 2, 4). Największą próbą Jej wiary – podobnie jak dla wszystkich, którzy poszli za Jezusem – była jednak Jego Męka i Śmierć (por. J 19, 25–27). Maryja była matką Syna uznanego za przestępcę i skazanego na najsroższą karę. Mówiąc o postawie Maryi pod krzyżem, Jan Paweł II używał języka mistycznego, mówi o „pólcieniu wiary”, „ciemnej nocy wiary”, „kenozie wiary” Maryi (por. RM 14; 17; 18), czyli o momencie, w którym wszystko, co być może wcześniej już się odsłoniło, nagle zniknęło, stało się ciemnością. Motywem przewodnim encykliki Jana Pawła II *Redemptoris Mater* stało się soborowe wyrażenie „pielgrzymka wiary” Maryi (KK 58). Dla Papieża najważniejsze są bowiem te określenia wiary Maryi, które akcentują jej dynamiczny charakter: pielgrzymowanie wiary i przez wiarę, *itinerarium*, czyli droga, wędrówka wiary. Skoro Maryja przoduje, wyprzedza nas w wierze, można powiedzieć, że jest dla nas przewodniczką w pielgrzymce wiary. My, wierząc, idziemy ścieżkami, którymi Ona już kroczyła przed nami. To łączy nas w wierze z Maryją. Jako wierząca, „pierwsza i najdoskonalsza Uczennica Chrystusa” (MC 35; RM 20), Maryja staje się wzorem wiary dla Kościoła i dla każdego wierzącego. Jak uczyć się od Maryi wiary? Pierwszą „lekcją” jest słuchanie Słowa Bożego w Zwiastowaniu. Wiara rodzi się ze słuchania. Maryja przechodzi od słuchania słowa do czynu: idzie do Elżbiety, czyli rozpoznaje znak, wyciąga wnioski z usłyszanego słowa. Wiara prowadzi Ją również do modlitwy, czego przykładem jest *Magnificat*. Maryja wierzy niezachwianie nawet w najtrudniejszych momentach, można zatem uczyć się od Niej posłuszeństwa i wytrwałości w wierze. Jej wiara, chociaż oznaczała posłuszeństwo Bogu, była jednocześnie wyrazem wolności człowieka. Z tego posłuszeństwa wynika przekraczanie ograniczeń stawianych przez ludzi, o czym świadczy *Magnificat* – wyznanie wiary w Boga, który staje po stronie pokornych, a „strąca władców z tronu” (Łk 1, 52). Wiara prowadzi Matkę Jezusa do wspólnoty Kościoła – uczniów i uczennic Jezusa oczekujących na zesłanie obiecanego Ducha (por. Dz 1, 12–14). Ukoronowaniem wiary Maryi jest pełny udział w zmartwychwstaniu Syna poprzez Wniebowzięcie.

ZADANIA

Zachować duchowość maryjną

751. Współczesny kult maryjny powinien uwzględniać wielowiekową tradycję i dzisiejsze wyzwania. Jego zaś przesłanie powinno być zrozumiałe i przekonujące nawet w zakresie doboru środków wyrazu artystycznego czy też czasu trwania nabożeństwa. W tym duchu – dostrzegając w kuldzie maryjnym istotną pomoc w działalności duszpasterskiej – zaleca się wszystkim wiernym troskę o podtrzymanie i rozwój duchowości maryjnej zarówno poszczególnych osób, jak i we wspólnotach kościelnych. Nawiązując do dawnej tradycji kościelnej oraz do współczesnych przejawów kultu maryjnego, zachęca się wiernych do ponownego odkrycia znaczenia miłości do Matki Bożej. Pomocą w wyznawaniu czci dla Maryi są wypracowane przez współczesną teologię tzw. formuły kultu maryjnego.

Naśladować Maryję

752. Jedną z głównych zasad życia chrześcijańskiego jest stała gotowość do nawrócenia i wewnętrznej przemiany. Matka Najświętsza wносиła wszędzie dar przemiany życia. Ilustracją tej tajemnicy są spotkania Maryi z ludźmi, które zawsze prowadziły do ich wyraźnego odrodzenia duchowego (np. św. Elżbieta, św. Jan Chrzciciel, starzec Symeon, nauczyciele w świątyni, nowożeńcy w Kanie Galilejskiej, św. Jan stojący pod krzyżem – por. J 19, 25; Apostołowie w Wiercarniku). Dzięki Maryi także dzisiaj chrześcijanin może stać się nowym człowiekiem. Dzieje się tak, kiedy naśladowuje Maryję, zawiera siebie Matce Bożej, modli się.

Wpatrując się w Matkę Bożą, można dostrzec zbawcze owoce Jej wiary i miłości. Naśladowanie Maryi winno zatem zaowocować w podobny sposób, poprzez: mądrość, rozwój osobowości, harmonię i pokój wewnętrzny, pokorę, a jednocześnie zaangażowanie społeczne.

Naśladowanie Maryi powinno być szczególnie bliskie kobietom, jednak wszyscy wierzący, naśladowując Maryję, wchodzą na drogę trwałego rozwoju osobowości, zwłaszcza poprzez pracę nad sobą w duchu maryjnym, samokształcenie przez czytanie i słuchanie Słowa Bożego, podejmowanie odpowiedzialności za innych w sprawach wiary na wzór Maryi, która w imieniu wszystkich ludzi odpowiedziała na zwiastowanie anielskie, przepojenie pracy i wszelkiej działalności duchowością maryjną, a zwłaszcza postawą posłuszeństwa wobec Bożych nakazów, wiernością, rzetelnością i służbą.

Idąc za wskazaniem Jana Pawła II, określając stosunek do Maryi należy raczej unikać popularnego dawniej terminu „niewolnictwo”, który kojarzy się bardziej z upokorzeniem i brakiem wolności. Warto ukazywać egzystencjalne znaczenie zawierzenia Maryi, np. przy zawieraniu sakramentu małżeństwa, przy chrzcie dziecka, przed rozpoczęciem nowej pracy lub ważnych zadań społecznych, przy wyjeździe za granicę, w chwili choroby i podczas sakramentu namaszczenia. Przynosi ono zawsze nową nadzieję i pokój wewnętrzny. W zawierzeniu zawarty jest bowiem element oddania się, ale jednocześnie zapewne-

nie o własnej aktywności, jest świadomość swojej słabości, lecz także ufność, że „wszystko mogę w Tym, który mnie umacnia” (Flp 4, 13), gdyż zawierając Maryi, oddajemy się Bogu.

Uczestniczyć w nabożeństwach maryjnych

753. Uczestnictwo w nabożeństwach maryjnych, odmawianie modlitwy *Anioł Pański*, *Różańca*, *Litanii loretańskiej*, *Pod Twoją obronę*, śpiewanie pieśni maryjnych – nie tylko wypraszają nam wstawiennictwo Maryi, lecz także skłaniają do przemyśleń i przyczyniają się do wierności swojemu życiowemu powołaniu. Modląc się bowiem „przez Maryję do Jezusa”, zyskujemy czas na refleksję, umożliwiającą podejmowanie właściwych decyzji, tym bardziej gdy mamy przed oczyma Maryję, która wiele razy znajdowała się w trudnej sytuacji życiowej, a zawsze potrafiła podjąć decyzję przynoszącą zbawienne dobro. Modlitwa do Maryi i przez Maryję uczy nas także cierpliwości w oczekiwaniu na spełnienie się Bożych zamiarów w naszym życiu. Należałoby ciągle przypominać wiernym modlitwy i pieśni maryjne.

Otaczać troską wizerunki maryjne

754. W tradycji i sztuce chrześcijańskiej ukształtowały się liczne formy wizerunków maryjnych, jak: ikony, obrazy, rzeźby, freski, mozaiki, drzeworyty, medaliki. Dzisiaj, w erze cywilizacji audiowizualnej, potrzeba obrazów, które by „drogą piękną” prowadziły do Syna Bożego, narodzonego z Maryi. Dlatego należy troszczyć się o stan wizerunków maryjnych w kościołach i w kaplicach przydrożnych. Wizerunek Maryi powinien też, obok krzyża, zajmować poczesne miejsce w prywatnych domach i mieszkaniach katolików oraz – jeśli to możliwe – w miejscu pracy.

Rozwijać pobożność maryjną w rodzinach

755. Rodzina jest Kościołem domowym, czyli miejscem, gdzie następuje zazwyczaj pierwsze spotkanie człowieka z Matką Najświętszą. Trzeba więc podtrzymywać w rodzinie tradycję wspólnej modlitwy maryjnej, jak: *Różaniec*, *Anioł Pański*, *Apel Jasnogórski*, a nawet *Godzinki*. Niech rodzice, a zwłaszcza matki, przekazują swoim dzieciom wizerunki Matki Najświętszej z odpowiednią dyktacją. Rodziny niech organizują wspólne pielgrzymki do okolicznych sanktuariów. Wszystko to przyczyni się z pewnością do pogłębienia więzi rodzinnej. W rodzinach więcej uwagi powinno się poświęcać rozwojowi duchowemu dzieci, wskazując jako wzór Matkę Jezusa, która szukała Go i znalazła (odnalezienie dwunastoletniego Pana Jezusa, po trzech dniach poszukiwań, w świątyni – por. Łk 2, 46; a także w czasie publicznej działalności, gdy doniesiono Jej, że Jezus „ma ducha nieczystego” – por. Mk 3, 30). Naśladowanie Maryi ma kształtować postawę poszukiwania Boga, służenia ludziom, uczciwego i rzetelnego wypełniania swoich obowiązków.

Organizować nabożeństwa maryjne w parafiach

756. Parafia jest szczególnym miejscem kształtowania duchowości maryjnej. Parafia żyje liturgią, jeśli jest ona dobrze sprawowana, dlatego zaleca się solidne – z udziałem wiernych świeckich – przygotowanie czytań, modlitwy powszechnej, a także śpiewów. Chodzi zwłaszcza o takie dni, jak: święta maryjne, pierwsze soboty miesiąca, nabożeństwa nowennowe czy fatimskie. Synod zachęca także do wprowadzenia lub ożywienia zwyczaju śpiewania Godzinek w niedzielę przed poranną Mszą św., modlitwy Anioł Pański (np. około południa przy biciu dzwonów). Tradycyjne nabożeństwa maryjne, jakie odprawia się w maju i październiku, mogą być ożywione przez odpowiednio dobrane słowo (np. homilia, czytania, modlitwy), śpiew i muzykę. Należy podtrzymywać zwyczaj śpiewania w maju Litanii loretańskiej przy figurach i krzyżach przydrożnych. Nie chodzi jednak o mnożenie nabożeństw, ale o postawę pełnego nadziei czuwania z Maryją przed Bogiem. Warto dokładnie zapoznać się ze szczegółowymi wskazaniami dotyczącymi liturgii maryjnej, zawartymi w adhortacji papieża Pawła VI *Marialis cultus* z roku 1974. Do zadań parafii należałoby włączyć troskę o rozszerzenie się praktyki duchowej adopcji.

Rozwijać wspólnoty

757. Należy podtrzymywać i ożywiać istniejące grupy, bractwa i ruchy maryjne, a tam, gdzie ich nie ma, powoływać do życia zwłaszcza wspólnoty Żywego Różańca, Podwórkowe Kółka Różańcowe, Sodalicję Mariańską, Pomocników Matki Kościoła, Rycerstwo Niepokalanej, Wspólnotę Matki Boskiej Patronki Dobrej Śmierci, a wśród dzieci – grupę „Dzieci Maryi”. Motywem działania członków tych wspólnot winno być pragnienie szerzenia kultu Maryi, a przez to przymnażania chwały Bożej i ludzkiego dobra w świecie. Potrzeba także charyzmatycznych przewodników tych grup, którzy potrafią ożywić ducha maryjnego we współczesnych chrześcijanach. Niekiedy wspólnoty maryjne poprzestają jedynie na spotkaniach modlitewnych. Tymczasem we współczesnym życiu społecznym, ze względu na silne tendencje laicyzacyjne, potrzeba intensywniejszych działań formacyjnych. Elementem formacji powinno być rozważanie cnót Matki Najświętszej i naśladowanie ich. Należałoby podjąć proste działania, np. uczyć punktualności, porządku dnia, ładu wszędzie tam, gdzie jesteśmy, mówienia prawdy, poświęcania się dla Boga i ludzi, odpowiedzialności za swoje czyny. Ważnym elementem formacyjnym w bractwach i stowarzyszeniach było zawsze i powinno pozostać wychowanie do apostołstwa. Kto żyje duchem maryjnym, ten czuje się powołany do dzielenia się Ewangelią jako Dobrą Nowiną oraz do służby wobec bliźnich.

Doceniać znaczenie pielgrzymek

758. Pielgrzymki i sanktuaria stały się w naszych czasach bardzo popularne, przyciągając nieraz nawet ludzi stojących na uboczu Kościoła. Ta forma kultu maryjnego staje się coraz częściej okazją do spotkania ludzi o różnych poglądach, a więc szansą dialogu międzyludzkiego i międzywyznaniowego.

Pielgrzymki powinny być należycie przygotowane i dobrze prowadzone, także z pomocą jej uczestników. Dotyczy to zwłaszcza Poznańskiej Pieszej Pielgrzymki na Jasną Górę. Z różnych względów bierze w niej udział coraz mniej kapłanów, co powoduje zbyt małe wykorzystanie szans duszpasterskich, jakie stwarza ta pielgrzymka.

Archidiecezja Poznańska szczyli się wieloma pięknymi sanktuariami maryjnymi o bogatej tradycji i historii. Niektóre z nich są bardzo znane i często nawiedzane przez pielgrzymów, lecz są też sanktuaria nieco zapomniane, odżywające jedynie w czasie odpustów. Warto zastanowić się, co można uczynić, by dane miejsce święte było częściej nawiedzane przez ludzi.

Warto też promować rodzinne czy przyjacielskie pielgrzymki samochodowe. Posiadacze samochodów czasami nie bardzo wiedzą, dokąd wybrać się w sobotę lub w niedzielę. Poza umocnieniem religijnym wspólne wyjazdy przyczyniają się do wzmocnienia więzi rodzinnych. Należy zebrać informacje o wszystkich sanktuariach znajdujących się na terenie Archidiecezji Poznańskiej (terminy odpustów, godziny otwarcia sanktuarium, baza noclegowa i gastronomiczna) i opracować je w formie praktycznego przewodnika.

Pielgrzymkowe wyjazdy warto również rozpowszechnić w ramach rekolacji szkolnych (np. na jeden dzień, jedno przedpołudnie), a także jako wycieczki podczas parafialnych półkolonii, wycieczki szkolne, dni skupienia organizowane dla różnych stowarzyszeń parafialnych, dla różnych grup zawodowych i środowiskowych (np. dla naukowców czy sportowców).

Promować sanktuaria

759. Nie bez znaczenia jest nowoczesna promocja sanktuariów poprzez foldery, plakaty, radio, Internet, prasę, także parafialną. Ważną rolę odgrywa również osobowość kustosa danego sanktuarium, który powinien zatroszczyć się o życzliwe przyjęcie pielgrzymów.

Przypominać podjęte zobowiązania narodu

760. Wielkie znaczenie w życiu polskiego Kościoła miały Jasnogórskie Śluby Narodu i Akt Oddania Polski w Macierzyńską Niewolę Maryi, Matki Kościoła, za wolność Kościoła Chrystusowego (3 maja 1966 roku). Warto przypominać je przy okazji różnych rocznic i stałe podejmować próbę ich realizacji. W aktach tych zawarte są ciągle aktualne treści, które powinny stać się przedmiotem rozważań w kazaniach, katechezach i na spotkaniach wspólnot parafialnych.

Ustanowić komisję maryjną

761. W celu wspierania i koordynacji duszpasterstwa maryjnego w parafiach i sanktuariach oraz działalności ruchów maryjnych, należałoby ustanowić stałą archidiecezjalną komisję maryjną.

Ukazywać piękno kultu maryjnego w kulturze

762. W czasach, kiedy występuje poważny rozdźwięk między religią a kulturą, potrzeba, aby kultura ukazywała jasny wzór, który pomógłby współczesnym ludziom odnaleźć prawdę i dobro. Takim wzorem jest Matka Najświętsza, która „uczy nas życia w relacjach i dzięki nim”. Poprawne relacje z Bogiem i ludźmi stanowią zaś najgłębszy wymiar kultury, tworząc fundament dla prawdy i dobra w naszym życiu. Wyraża to formuła: „Z Maryją do Jezusa”.

W życiu Maryi można dostrzec również twórcze działania. Wypowiedziany przez Nią hymn *Magnificat* (Łk 1, 46-55) odznacza się przecież głębią treści teologicznej i wybitnymi walorami artystycznymi. Piękno tego hymnu stało się inspiracją dla późniejszych twórców w dziedzinie słowa, muzyki i sztuki. Z osobą Maryi związane są najpiękniejsze dzieła sztuki sakralnej. Tę szlachetną tradycję należy kontynuować i dołożyć wszelkich starań, by wszystko, co jest związane z kultem maryjnym, było nie tylko poprawne od strony teologiczno-liturgicznej, lecz również piękne. Należy zatem pielęgnować – zarówno w kościele, jak i w domach – tradycję śpiewania pieśni maryjnych oraz organizowania wieczorów poezji maryjnej. Stałą troską duszpasterzy i wiernych powinna stać się także konserwacja wizerunków maryjnych i kapliczek przydrożnych. W szkołach można organizować konkursy plastyczne i recytatorskie o tematyce maryjnej, zwłaszcza z okazji rekolekcji.

Należy również troszczyć się o większą aktywność w szerzeniu kultu maryjnego, w pogłębianiu wiedzy mariologicznej, ale także o wzmoczenie aktywności na polu społecznym, zwłaszcza w zakresie niesienia pomocy najbardziej potrzebującym, ochrony środowiska naturalnego czy troski o dobra kultury religijnej i narodowej (np. odnowienie świątyni, odrestaurowanie zabytkowych kapliczek, nagrobków, starodruków należących do parafii).

Pogłębiać znajomość mariologii

763. Wysiłek poznawczy zawsze stanowił ważny element w chrześcijaństwie. Trzeba zatem docenić rolę studiów teologicznych, katechezy w szkole i przy parafii, znaczenie książek, czasopism oraz innych mediów katolickich. Trzeba również podkreślić znaczenie studium mariologii i formacji maryjnej alumnów Arcybiskupiego Seminarium Duchownego oraz dążyć do ożywienia ducha maryjnego wśród kapłanów, szczególnie poprzez rekolekcje i dni skupienia, a także organizować regularne konferencje dla kustoszów sanktuariów maryjnych. Osobista wiara każdego katolika – przeżywana w duchu maryjnym – niech będzie wzorem dla innych oraz znakiem obecności Boga w dzisiejszym świecie.

28. SANKTUARIA I DUSZPASTERSTWO PIELGRZYMKOWE

AKTUALNA SYTUACJA

Tradycja pielgrzymowania

764. Chrześcijanie pielgrzymowali najpierw do grobów męczenników, by uczcić świadków Chrystusa. Pielgrzymowanie chrześcijańskie znacznie się rozwinęło w IV wieku, za czasów panowania Konstantyna Wielkiego, po identyfikacji miejsc i odnalezieniu relikwii Męki Pańskiej. Najważniejszym miejscem, do którego pielgrzymowano, była Palestyna, którą ze względu na istniejące tam „miejsca święte” nazwano Ziemią Świętą.

Złotym okresem dla pielgrzymowania były wieki średnie, kiedy znacznie wzrosła liczba ośrodków pielgrzymkowych. Poza Jerozolimą nawiedzano głównie Rzym. Udawali się tam przede wszystkim biskupi, by uczcić relikwie świętych Piotra i Pawła (*ad limina Apostolorum*). W wiekach IX–XVI najczęściej nawiedzanym miejscem było Santiago de Compostela, gdzie do dzisiaj czci się św. Jakuba Apostoła. Pielgrzymowano także do Tours, gdzie znajduje się grób św. Marcina, do Canterbury, gdzie poniósł śmierć męczeńską św. Tomasz Becket, do Monte Gargano w Puglii i Mont Saint-Michel w Normandii dla uczczenia Michała Archanioła, do takich sanktuariów maryjnych jak: Walsingham, Rocamadour, Loreto.

W czasach nowożytnych pielgrzymowanie zostało mocno zahamowane, m.in. z powodu wpływów protestanckich. Ponowne ożywienie pielgrzymkowe nastąpiło od drugiej połowy XVIII wieku. Zmienił się jednak charakter pielgrzymek. Odtąd ich celem stały się sanktuaria w szczególności związane z tożsamością wiary i kultury danego narodu, np. sanktuaria w Altötting, Asyżu, Częstochowie, Fatimie, Guadalupe, Knock, Loreto, Lourdes, Marizell, Montserrat, Nagasaki, Padwie, Pompei, San Giovanni Rotondo i inne (por. Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii. Zasady i wskazania*, 262-263).

Sanktuaria Pańskie

765. W Archidiecezji Poznańskiej znajdują się liczne sanktuaria, które można podzielić na: Pańskie, maryjne i świętych. Sanktuariami Pańskimi są: archidiecezjalne sanktuarium Miłosierdzia Bożego w Poznaniu, Świętego Krzyża w katedrze poznańskiej, Świętego Krzyża w Biezdrowie i Najświętszej Krwi Pana Jezusa w Poznaniu. Godne zauważenia jest także sanktuarium „na Borku” w parafii Dubin.

Dawniej ośrodkami pielgrzymkowymi w Poznaniu były również kościoły pw. Bożego Ciała i pw. Przemienienia Pańskiego.

Sanktuaria maryjne i świętych

766. W Archidiecezji Poznańskiej znajduje się dziesięć sanktuariów Matki Bożej z koronami na prawie papieskim: Borek Wlkp., Gostyń – Święta Góra, Górka Duchowna, Osieczna, Poznań – fara, Poznań – kościół oo. Franciszkanów Konw., Poznań – kościół oo. Jezuitów, Szamotuły, Tulce i Wieleń Zaobrzański. Natomiast w Lubaszku znajduje się sanktuarium Matki Bożej z koronami na prawie diecezjalnym. W Archidiecezji Poznańskiej jest także wiele parafii, które chociaż nie są wyróżnione kanoniczną koronacją, jednak cieszą się rangą sanktuarium maryjnego i są cenione w duszpasterstwie pielgrzymkowym. Wśród nich wyróżniają się sanktuaria w Charbielinie, Zakrzewie i Starych Oborzyskach. Inne to: Białcz Stary, Grodziszczko, Kolniczki, Obra, Otorowo, Owińska, Rogalinek, Sobota, Stęszew, Świerczyna, Włóściejewki, Zbąszyń. Są wreszcie i takie miejsca, które miały rangę sanktuarium ze względu na rozwinięty kult maryjny, później jednak ruch pielgrzymkowy prawie tam ustał: Buk, Czacz, Czempin, Gostyń Stary, Kaźmierz, Kołaczkowice, Lutom, Maniewo, Mądre, Oporowo, Smolice, Święciechowa, Wilkowo Leszczyńskie.

Archidiecezjalnym sanktuarium maryjnym jest Święta Góra w Gostyniu, gdzie w pięknej bazylice czczona jest Najświętsza Maria Panna Świętogórska Róża Duchowna. Sanktuarium świętogórskie, w którym posługę duszpasterską pełnią księża filipini, jest równocześnie ważnym ośrodkiem rekolekcyjnym, nie tylko dla Archidiecezji Poznańskiej.

Wśród sanktuariów świętych i błogosławionych należy wymienić przede wszystkim: św. Urszuli Ledóchowskiej w Pniewach, bł. Edmunda Bojanowskiego w Luboniu i bł. Sancji Szymkowiak w Poznaniu. Ponadto w Krobi czczony jest w sposób szczególny św. Walenty, a w Dolsku – św. Wawrzyniec.

Terminy uroczystości odpustowych

767. W sanktuariach koronowanych Archidiecezji Poznańskiej uroczystości odpustowe odbywają się w następujących terminach:

- a) Borek Wlkp. – Matki Bożej Pocieszenia – na przełomie czerwca i lipca;
- b) Gostyń – Święta Góra – Świętogórskiej Róży Duchownej – zawsze od niedzieli Zesłania Ducha Świętego do niedzieli Trójcy Świętej;
- c) Górka Duchowna – Matki Bożej Pocieszenia – ostatni tydzień sierpnia;
- d) Osieczna – Matki Bożej Bolesnej – początek sierpnia;
- e) Poznań – Matki Bożej Nieustającej Pomocy – połowa października;
- f) Poznań – Matki Bożej w Cudy Wielmożnej – zawsze 12 września;
- g) Poznań – Matki Bożej Różańcowej – zawsze 7 października;
- h) Szamotuły – Matki Bożej Pocieszycielki Strapionych – ostatni tydzień sierpnia;
- i) Tulce – Narodzenia Najświętszej Maryi Panny – pierwszy tydzień września;
- j) Wieleń Zaobrzański – Matki Bożej Uciezki Grzeszników – na przełomie czerwca i lipca;
- k) Lubasz – Narodzenia Najświętszej Maryi Panny – na początku września.

Duszpasterstwo pielgrzymów

768. Cieszy fakt, że tradycja organizowania pielgrzymek nie słabnie. Nabierają one jednak nowego charakteru. Oprócz pieszych, rozwijają się intensywnie pielgrzymki lotnicze i autokarowe, rowerowe, motocyklowe, a nawet w formie biegu sztafetowego. Poza pielgrzymkami organizowanymi przez parafie odbywają się także pielgrzymki rodzinne. Wówczas pielgrzymującym rzadziej towarzyszy kapłan, a wyjazd ma jednocześnie charakter wycieczkowy.

Oprócz wyjazdów do sanktuariów położonych blisko miejsca zamieszkania organizowane są pielgrzymki do miejsc odleglejszych, jak Częstochowa, Licheń, a także za granicę: do Ziemi Świętej, Rzymu, Lourdes, Fatimy, Wilna, Lwowa i innych.

Poznańska Piesza Pielgrzymka na Jasną Górę

769. Największą liczbę pielgrzymów w Archidiecezji Poznańskiej gromadzi Poznańska Piesza Pielgrzymka na Jasną Górę. Co roku uczestniczy w niej około 2500 pątników. Pielgrzymi podzieleni na grupy, którym przewodzą kapłani, wspierani przez kleryków i odpowiednie służby porządkowe i drogowe, wyruszają do Częstochowy tradycyjnie na początku lipca, aby uczestniczyć w uroczystościach odpustowych ku czci Matki Bożej z Góry Karmel w dniu 16 lipca. Wśród pątników największą grupę stanowią ludzie młodzi.

Pielgrzymka to swego rodzaju rekolekcje w drodze. Każdego dnia głoszone są przynajmniej dwie konferencje, nawiązujące do aktualnego programu duszpasterskiego i ważnych wydarzeń religijnych Archidiecezji Poznańskiej. Najważniejszą każdego dnia jest Eucharystia z homilią. Okazja do spowiedzi, wspólna modlitwa i śpiewy sprawiają, że wspólnotowe wędrowanie zbliża ludzi do Boga i do siebie nawzajem. W ten sposób tworzy się wielka rodzina wiary.

Wspólne przeżywanie wiary jest kontynuowane w czasie spotkań poszczególnych grup w ciągu roku. Piesza pielgrzymka do Częstochowy jest szczególną okazją dla ludzi poszukujących sensu życia, stwarza też możliwość pogłębienia wiary, wiedzy religijnej i dania świadectwa.

Niebezpieczeństwo sekt

770. Niebezpieczeństwem, z którym można się zetknąć podczas pielgrzymki, są sekty. Wykorzystują one bowiem każdą okazję, by przyciągnąć do siebie młodych ludzi, zwłaszcza tych, którzy traktują pielgrzymkę głównie jako jedną z form wypoczynku.

NAUCZANIE KOŚCIOŁA

Pielgrzymki w Biblii

771. Pielgrzymowanie należy do natury Ludu Bożego. Przejście Izraela przez Morze Czerwone i pustynię jest zapowiedzią pielgrzymki każdego człowieka

do nieba. Ma się on odrywać od różnych bożków i przychodzić do Boga Jedynego. Spośród biblijnych najbardziej znane są pielgrzymki: Abrahama, Izaaka i Jakuba do Sychem (por. Rdz 12, 6-7; 33, 18-20), Betel (por. Rdz 28, 10-22; 35, 1-15) i Mamre (por. Rdz. 13, 18; 18, 1-15), gdzie Bóg ukazał się im i dał obietnicę osiągnięcia „ziemi obiecanej”. Dla pokoleń Izraela, które wyszły z Egiptu, góra Synaj stała się miejscem świętym (por. Wj 19, 20). Później dla Hebrajczyków miastem-sanktuarium i celem upragnionej „świętej podróży” (Ps 84, 6) była Jerozolima. Trzy razy w roku każdy mężczyzna Izraela powinien „stawić się przed Panem” (por. Wj 23, 17), tzn. udać się do świątyni jerozolimskiej. Dało to początek trzem dorocznym pielgrzymkom z okazji świąt: Nowych Zbóż (Paschy), Tygodni (Pięćdziesiątnicy) i święta Namiotów. Każda pobożna rodzina żydowska udawała się, podobnie jak Rodzina Jezusa (por. Łk 2, 41), do miasta świętego na doroczne obchodzenie Paschy. W czasie swej publicznej działalności także Jezus udawał się jako pielgrzym do Jerozolimy (por. J 11, 55-56).

Chrystus najwyzszym i jedynym sanktuarium

772. Według chrześcijańskiego Objawienia, najwyzszym i jedynym sanktuarium jest Chrystus zmartwychwstały (por. J 2, 18-21; Ap 21, 22), wokół którego jednoczy się i zbiera społeczność uczniów, stanowiąca także nowy dom Pana (por. 1 P 2, 5; Ef 2, 19-22). W wymiarze teologicznym zatem, sanktuarium jest znakiem czynnej i zbawczej obecności Pana w historii oraz miejscem odpoczynku, w którym Lud Boży, pielgrzymujący po drogach tego świata ku miastu przyszlemu – niebieskiemu Jeruzalem (por. Hbr 13, 14), nabiera sił na dalszą drogę. Jest ono jakby ikoną „zamieszkiwania Boga wśród ludzi” (Ap 21, 3).

Sanktuaria w świetle wiary

773. W świetle wiary sanktuaria są pamiątką wydarzeń uważanych za nadzwyczajne, a także świadectwem pobożności i wdzięczności ludu za otrzymane dobrodziejstwa. Są uprzywilejowanymi miejscami Bożej obecności oraz wstawienictwa Najświętszej Dziewicy, Świętych Aniołów, świętych i błogosławionych, a zarazem ośrodkiem umacniania wiary i wzrastania w łasce. Stanowią zachętę do prawdziwego nawrócenia i są zaproszeniem do życia w miłości, do liczniejszych dzieł miłosierdzia, do prowadzenia życia opartego na naśladowaniu Chrystusa. Ze względu na charakter przesłania ewangelicznego, sanktuaria są szczególną interpretacją i jakby przedłużeniem Słowa Bożego, mają też charakter eschatologiczny, bowiem prowadzą drogami codziennego życia do sanktuarium w niebie.

Pielgrzymka wyrazem religijności ludowej

774. Pielgrzymka jest typowym wyrazem religijności ludowej, ściśle związanej z sanktuarium. Chociaż chrześcijanie nie mają obowiązku odbywania pielgrzymek, to jednak zawsze w historii Kościoła pielgrzymowanie odgrywało i nadal odgrywa ważną rolę uświęcania i pogłębiania wiary. Dlatego Kościół nie tylko

zachował tę tradycyjną formę pobożności, ale także do niej zachęca, całe bowiem życie chrześcijanina jest drogą do sanktuarium niebieskiego, bo chrześcijanin jest tylko „pielgrzymem na ziemi”.

ZADANIA

Program duszpasterski sanktuarium

775. W sanktuariach duszpasterstwo ma charakter: całoroczny, specjalny i odpustowy. Sanktuaria o większym zasięgu oddziaływania winny prowadzić duszpasterstwo całoroczne. Plan rocznej działalności powinien być uzgodniony z Wydziałem Duszpasterstw: Ogólnego i Specjalistycznych Kurii Metropolitalnej w Poznaniu albo przynajmniej przedstawiony do zatwierdzenia przez Kurię. Sanktuaria, jeśli mają odpowiednie warunki, powinny rozwijać w ciągu roku duszpasterstwo specjalne poprzez urządzenie rekolekcji i dni skupienia dla różnych stanów lub grup duszpasterskich.

Szczególną okazją do owocnej pracy duszpasterskiej o zasięgu nie tylko parafialnym, ale także dekanalnym i ogólnodiecezjalnym są uroczystości odpustowe w sanktuariach, gromadzące znacznie więcej wiernych niż zwykle. Nakłada to szczególną odpowiedzialność na kustoszy.

Szczegółowe wskazania dotyczące uroczystości odpustowych w sanktuariach zawarte są w *Instrukcji dla organizujących uroczystości odpustowe w sanktuariach* (zob. Aneksy w tomie drugim [prawnym] dokumentów synodalnych).

Znaczenie religijne sanktuarium

776. Sanktuarium jest miejscem o wyjątkowym znaczeniu religijnym. Wierni udają się tam przede wszystkim w celu uczestniczenia w celebracjach liturgicznych i w odprawianych nabożeństwach. Stąd też odpowiedzialni za sanktuaria powinni uczynić wszystko, by liturgia była tam sprawowana poprawnie i jak najpiękniej. Chodzi o to, aby wierni przybywający do sanktuarium wracali umocnieni duchowo i zbudowani sprawowaną tam liturgią.

Sanktuarium miejscem głoszenia Dobrej Nowiny

777. Sanktuarium winno być miejscem, gdzie stale głosi się orędzie życia: Dobrą Nowinę, która pochodzi od Boga, a jej treścią jest Jezus Chrystus. Dlatego wiernym, którzy przybywają do sanktuarium, trzeba przedstawiać podstawowe elementy przesłania ewangelicznego: Kazanie na Górze, radosną nowinę o dobroci i ojcostwie Boga, Jego miłościwą Opatrzność, przykazanie miłości, zbawcze znaczenie Krzyża, transcendentne przeznaczenie życia ludzkiego. Z prawd tych zaś wynika konieczność nawrócenia, zachęta do naśladowania Chrystusa i do wytrwałości na drodze sprawiedliwości i miłosierdzia.

Celebracja Eucharystii w sanktuarium

778. Szczytem i punktem centralnym całego duszpasterstwa w sanktuariach jest celebrowanie Eucharystii. Jej zatem należy poświęcić najwięcej uwagi, by była przykładnie sprawowana i prowadziła wiernych do głębokiego spotkania z Chrystusem. Dlatego też przybywających do sanktuarium kapłanów ze swymi grupami oraz innych przewodników grup pielgrzymkowych należy zachęcać do wspólnotowego uczestnictwa we Mszy św., która stanowi wyraz jedności i braterstwa w Kościele Chrystusowym. W sanktuariach, w których jest to możliwe, powinno być wydzielone odpowiednie miejsce przeznaczone do stałej adoracji Najświętszego Sakramentu, medytacji i wyciszenia duchowego.

Sanktuarium miejscem sprawowania sakramentu pojednania

779. Dla wielu wiernych pielgrzymka do sanktuarium stanowi dogodną okazję, często oczekiwaną, do skorzystania z sakramentu pojednania. Należy więc zadbać o odpowiednie miejsce dla sprawowania tego sakramentu. Jeśli to możliwe, w każdym sanktuarium miejsce to winno być wydzielone w taki sposób, by pozwalało na wspólnotowe przygotowanie się do spowiedzi, wspólny rachunek sumienia i żal za grzechy wielu penitentów oraz na indywidualną spowiedź i rozgrzeszenie, zawsze z zachowaniem przepisów kanonicznych i tajemnicy spowiedzi. Dlatego ważne jest, by w sanktuarium była wystarczająca liczba spowiedników.

Sakrament namaszczenia chorych w sanktuarium

780. Sanktuarium jest także stosownym miejscem do celebrowania sakramentu namaszczenia chorych. Winna ona odbywać się w sposób wspólnotowy, przede wszystkim przy okazji pielgrzymek osób chorych i w podeszłym wieku. Całkowicie odpowiada to naturze tego sakramentu i roli sanktuariów. Jest bowiem słuszne, że tam, gdzie prośba o miłosierdzie Boże jest szczególnie intensywne, tam też powinna być szczególnie widoczna troska Kościoła o chorych i starszych. Kustosze powinni przygotować dla nich odpowiednie miejsca na modlitwy i pobyt. Specjalne nabożeństwa dla tego rodzaju grup powinny być uwzględnione w stałym i okazjonalnym programie nabożeństw w sanktuarium.

Inne sakramenty w sanktuarium

781. W sanktuariach oprócz sakramentów: Eucharystii, pojednania i namaszczenia chorych, z różną częstotliwością, są udzielane także inne sakramenty. W związku z tym odpowiedzialni za sanktuaria, oprócz przestrzegania zaleceń Arcybiskupa Poznańskiego, winni wypełniać następujące wskazania: szukać szczerego porozumienia i form współpracy między sanktuarium i wspólnotą parafialną; zwracać uwagę na naturę każdego sakramentu (np. sakramenty wtajemniczenia chrześcijańskiego, które wymagają dłuższego przygotowania, by wprowadzić ochrzczonego we wspólnotę Kościoła, powinny być z zasady udzielane w parafii); upewniać się, czy udzielenie sakramentu zostało poprzedzone wyma-

ganym przygotowaniem (np. odpowiedzialni za sanktuarium powinni przystąpić do celebracji sakramentu małżeństwa tylko wtedy, gdy będą pewni, że mają na to zgodę ordynariusza lub proboszcza – por. KPK, kan. 1115).

Uzyskiwanie odpustu zupełnego w sanktuarium

782. Sanktuarium jest uprzywilejowanym miejscem uzyskiwania odpustu zupełnego. Według nauki Kościoła, tego odpustu udziela się wiernemu, który nawiedzi i pobożnie odmówi *Ojcze nasz* i *Wierzę w Boga* w sanktuarium ustanowionym przez kompetentną władzę: a) w uroczystość tytułu; b) raz w roku w dniu wybranym przez wiernego; c) ilekroć uczestniczy w pielgrzymce do sanktuarium przy licznych udziałach wiernych, spełniając także zwykłe warunki do uzyskania odpustu, jakimi są oprócz wykluczenia wszelkiego przywiązania do grzechu, nawet powszedniego, spowiedź sakramentalna, Komunia eucharystyczna i modlitwa w intencjach Ojca Świętego (por. *Enchiridion indulgentiarum*. Wydanie wzorcowe według wydania łacińskiego z 1999 roku). Kustosze sanktuariów powinni przypominać pielgrzymom o możliwości uzyskania odpustu zupełnego w miejscu, które nawiedzają, a także zachęcać ich do tej praktyki, wyjaśniając równocześnie warunki konieczne do uzyskania odpustu.

Liturgia Godzin w sanktuarium

783. Pobyt w sanktuarium to sprzyjający czas i miejsce na modlitwę indywidualną i wspólnotową oraz doskonała okazja, by pomóc wiernym w odkryciu piękna Liturgii Godzin. Niech więc kustosze sanktuariów, jeśli to możliwe, do programu nabożeństw w sanktuarium starają się włączyć godną i uroczystą celebrację godzin, a szczególnie Jutrzni i Nieszporów, sugerując czasem odmówienie w całości lub w części także Oficjum wotywnego związanego z sanktuarium.

Udzielanie błogosławieństw w sanktuarium

784. Od najdawniejszych czasów istnieje w Kościele zwyczaj błogosławienia osób, miejsc, pokarmów lub przedmiotów. Jest to także ważny aspekt duszpasterski w sanktuariach, w których wierni, by wyprasać łaskę i pomoc Pana, wstawiennictwo Matki miłosierdzia lub świętych, często proszą kapłanów o różne błogosławieństwa. W celu właściwego udzielania błogosławieństw kustosze sanktuariów powinni przestrzegać zasad zamieszczonych w Rytuale Rzymskim, tak aby błogosławieństwo stanowiło prawdziwy wyraz wiary w Boga, dając wszelkiego dobra. Należy zatem posługiwać się księgą: *Obrzędy błogosławieństw*, zawierającą wiele różnego rodzaju błogosławieństw oraz formuł modlitewnych. Wybierać należy raczej celebrację wspólnotową, a nie indywidualną lub prywatną, i zachęcać wiernych do czynnego i świadomego uczestnictwa. W okresie większego napływu wiernych byłoby wskazane, aby kustosze sanktuariów wyznaczyli w ciągu dnia odpowiednie godziny udzielania błogosławieństw. Przypomina się, że zostały zniesione wszelkie indulty i przywileje publicznego błogosławienia dewocjonaliów jednym znakiem krzyża (por. OB I, 27).

Świadczenie miłości miłosiernej w sanktuarium

785. Ważnym zadaniem sanktuarium jest świadczenie miłości miłosiernej. Każde sanktuarium bowiem, celebrując miłosierną obecność Pana, przykład i wstawienie Maryi oraz świętych, ze swego założenia jest ogniskiem, które promieniuje światłem i ciepłem miłości. Wyraża się to m.in. w organizowaniu i stałym utrzymywaniu centrów opieki społecznej, jak szpitale, instytuty wychowawcze dla biednych dzieci, domy starców; w przyjmowaniu i udzielaniu gościny pielgrzymom, zwłaszcza najbiedniejszym, przez stwarzanie im – zależnie od możliwości – warunków do chwili godziwego odpoczynku; w trosce i pomocy pielgrzymom starszym, chorym i niepełnosprawnym. Uwzględniając ich możliwości i potrzeby, urządza się dla nich w godzinach najbardziej im odpowiadającym specjalne nabożeństwa, nie izolując ich jednak od pozostałych wiernych. Z myślą o nich nawiązuje się też współpracę ze stowarzyszeniami, które wspólnie pomagają zorganizować ich pobyt w sanktuarium.

Sanktuarium ośrodkiem kultury

786. Sanktuarium często staje się specyficznym „centrum kultury”, miejscem, gdzie wygłaszane są wykłady i konferencje, gdzie podejmuje się interesujące inicjatywy wydawnicze, realizuje się przedstawienia, koncerty, wystawy i inne działania artystyczne i literackie. W pozytywny sposób łączy się to bowiem z pierwszym zadaniem sanktuarium, jakim jest oddawanie czci Bogu, dzieło ewangelizacji i świadczenie miłosierdzia. Odpowiedzialni za sanktuaria powinni jednak czuwać nad tym, by wymiar kulturowy wspierał element kultyczny.

Sanktuarium miejscem działalności ekumenicznej

787. Sanktuarium powinno być także miejscem działalności ekumenicznej, wychylonej na poważny i wymagający pilnego rozwiązania problem przywrócenia jedności wszystkich wierzących w Chrystusa, jedynego Pana i Zbawiciela. Kustosze sanktuariów powinni zatem pomagać pielgrzymom w uświadomieniu sobie tego „ekumenizmu duchowego”, o którym mówi Dekret o ekumenizmie *Unitatis redintegratio* Soboru Watykańskiego II. Zgodnie z soborowym zaleceniem, chrześcijanie muszą mieć stale na uwadze dążenie do jedności, i to zarówno w modlitwach, w celebrowaniu Eucharystii, jak i w codziennym życiu. Dlatego modlitwa o jedność chrześcijan w sanktuariach powinna być szczególnie intensywna w takich okresach, jak Tydzień Powszechnej Modlitwy o Jedność Chrześcijan (18-25 stycznia) oraz w dniach między Wniebowstąpieniem Pańskim a Zesłaniem Ducha Świętego, kiedy wspomina się zgromadzoną na modlitwie wspólnotę w Wieczerniku oczekującą na przyjście Ducha Świętego, który ją umocni w jedności i w misji uniwersalnej. Ponadto kustosze sanktuariów winni, jeśli to tylko możliwe, organizować spotkania modlitewne chrześcijan różnych wyznań. W czasie takich spotkań – dobrze i wspólnie przygotowanych – najważniejsze musi być Słowo Boże oraz modlitwy tak dobrane, by były przyjęte przez wszystkie wyznania chrześcijańskie.